نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیستم، شماره ۵۷، تابستان ۹۹

ساماندهی کاربری های اراضی ساحلی به منظور توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی : شهر سرخ رود)

دریافت مقاله: ۹۷/۶/۱۱ **پذیرش نهایی:** ۹۷/۱۱/۱۰

صفحات: ۱۴۵-۱۲۵

مهدی رازجویان: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، نور، ایران.
Email: mehdi.razjouyan54@gmail.com
صدرالدین متولی: دانشیار ژئومورفولوژی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، نور، ایران[1].
Email: sadr_m1970@yahoo.comk
غلامرضا جانباز قبادی: استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، نور، ایران.
Email: Gghobadi@yahoo.com

چکیده

گردشگری با طیف گسترده ای از آثار زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی از جمله عوامل اثر گذار بر الگوی کاربری زمین می باشد که بسته به توان منطقه در جذب گردشگر و همچنین نوع ، حجم و اشکال گردشگری، شدت و کیفیت این اثر گذاری تغییر می یابد. از جمله عوامل گوناگونی که می تواند توسعه پایدار شهری را تحت تأثیر قرار دهد، گردشگری و پیامدهای حاصل از آن می باشد، به طوری که بررسی جامع پیامدهای گسترش گردشگری در یک منطقه شهری، مستلزم بررسی آن در قالب توسعه پایدار شهری است. پس از جمع آوری اطلاعات میدانی با استفاده از پرسشنامه، با استفاده از آزمونهای ((آمار توصیفی و استنباطی)) به تحلیل روابط بین متغیرها اقدام گردید. همچنین برای نمایش نتایج داده های تحلیلی و توصیفی از نرم افزار Gis و Excel استفاده شد. نهایتاً در محیط نرم افزار GIS اطلاعات پهنه بندی بهترین مکان برای توسعه گردشگری مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان میدهد که از دیدگاه نیمی از مسئولین و کارشناسان دولتی، گسترش صنعت گردشگری از یک سو سبب رونق اقتصادی منطقه و از سوی دیگر سبب کاهش امنیت منطقه و آلودگی محیط زیست است. بنابراین در شرایط کنونی انگیزشی برای گسترش صنعت توریسم برای مدیران دولتی وجود ندارد. لازم است کارگاه‌های آموزشی برای مجموعه ادارات دولتی درگیر در صنعت توریسم برگزار شود و این مفهوم نهادینه گردد که گردشگر دلیل و انگیزهای برای کاهش امنیت منطقه نداشته و این تفکر در بدنه کارشناسی دولت اصلاح گردد که بتوان آنها را همسو با برنامه های توسعه توریسم نمود. با این حال نگرانی آنها برای آلودگی محیط زیست قابل توجه است و با استقرار امکانات جمع آوری پسماندها و تابلوها و تراکت های آموزشی و تبلیغاتی می توان این بخش از مجموعه ادارات دولتی درگیر در امور گردشگری را هم جهت با برنامه های توسعه گردشگری نمود.

کلید واژگان: کاربری های اراضی ساحلی، گردشگری شهری، شهر سرخ رود.

---

۱. **نویسنده مسئول:** مازندران، نور، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نور، گروه جغرافیا

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

مقدمه

مسئله زمین در شهر ساحلی سرخ رود به قدری مهم است که دسترسی عادلانه به آن و استفاده بهینه از آن از مؤلفه های اساسی توسعه پایدار می باشد هر چه در استفاده درست از آن سهل انگاری شود به معنای سهل انگاری در تأمین نیازهای نسل امروز و آیندگان می باشد استفاده نادرست از این کالای گران و تجدید ناشدنی منجر به معضل بورس بازی زمین گردیده معاملاتی که صرفاً به منظور سرمایه گذاری بر زمین و انتفاع از اضافه ارزشی که در آینده بدست می آید صورت می گیرد. معمولاً زمین شهری از محل احداث اراضی بایر و دایر و بعضاً اراضی کشاورزی و باغات اطراف شهر ویا احداث شهر جدید با فاصله از شهر مادر تأمین میشود که در روند رشد و گسترش سرخ رود به زمین شهری تبدیل شده اند زمین شهری از انجام عملیات تسطیح، خاکبرداری وهموارسازی تپه ماهورها، خیابان کشی، جدول گذاری، ایجاد تاسیسات و تجهیزات خدمات شهری (آب، برق، گاز، تلفن، فاضلاب و)...بر روی اراضی خام و احداث جاده تا رسیدن به شهر جدید، ضمن از بین رفتن بخشی از اراضی کشاورزی و باغات به دست می آید و همه اینها، جدای از هزینه مطالعات و مکان یابی، به مفهوم تحمیل هزینه بسیار زیاد بر دولت و مردم است (روزنامه ایران، ایران اقتصادی، ۱۳۸۹ : ۷).

در روال کنونی شهرسازی کشور ما، هنوز مبانی و روش های سازمان بخشی به کاربری زمین براساس همان الگو های سنتی و روش های شهرساز ی کارکردی استوار است که هم از نظر حقوق مالکیت و اقتصاد زمین و ساختمان و هم از نظر شیوهٔ تهی طر ح های توسعهٔ شهری و روش های تقسیم و توزیع اراضی با نواقص و تنگناهای بارزی روبروست که حیات شهرهای کشورمان را با مشکلات اساسی مواجه نموده است. در این راستا، توجه کافی به معیارها و استانداردهای کاربری اراضی و وارد کرد ن آن ها در طرح های شهری می تواند گام مهمی در ساماندهی اوضاع آشفته زمین در شهرهای کشورمان که ازاین نظر با مشکلات اساسی مواجه هستند، کاربری اراضی شهری جزو مفاهیم پایه در دانش شهر سازی است و اهمیت آن به گونه ای است که برخی از صاحب نظران آن را مساوی برنامه ریزی شهری می دانند(دلیر و ملکی، ۱۳۸۶ :۱)

سواحل کشور در سالیان اخیر عرصه فعالیتهای گوناگون در زمینه های تجاری، صیادی و امور مرتبط با صنعت نفت و گاز قرار گرفته اند، به گونه ای که ساخت و سازهای مهندسی در این مناطق به نحو قابل توجهی افزایش یافته است .از طرف دیگر با شناخته شدن بیشتر پتانسیل محیط های ساحلی به خصوص سواحل ارزشمند دریای خزر در حوزه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، میراث فرهنگی و زیست محیطی، طراحی و اجرای فعالیت های جدید با حجمی وسیعتر در این سواحل غیرقابل اجتناب می باشد .بدیهی است که در چنین چشم اندازی حفظ، نگهداری، ترمیم و احیاء منابع ساحلی ضروری بوده و بدین منظور لازم است طرح ریزی مناسب در راستای استفاده های آتی از سواحل با رویکرد توسعه پایدار اجرا گردد به نحوی که استفاده از اراضی ساحلی با کمترین آسیب و خطر برای اهالی و سواحل و با بالاترین بهره وری همراه باشد و همچنین عواملی نظیر جزر و مد و خطوط حریم و بستر خدشه ای به استفاده از اراضی وارد نکنند و بتوان یک کاربری را برای همیشه برای یک منطقه تعریف نمود.

امروزه با توجه به توسعهٔ روزافزون شهرها و عدم تعادل در پراکنش کاربری ها، ساماندهی کاربری اراضی شهری ساحلی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. کاربری اراضی شهری و چگونگی توزیع فضایی مکانی آنها یکی از

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

مهمترین کارکردها به منظور استفادهٔ بهینه از فضای شهری است. اگر هزینه های تبدیل اراضی خام به اراضی شهری و هزینه های فرصت های از دست رفته و جایگزین مورد محاسبه قرار گیرند، گران بودن و با ارزش بودن کالایی به نام زمین شهری بخوبی مشخص و روشن می شود .اینها در کنار تجدید ناپذیر بودن زمین لزوم استفاده بهینه و بکارگیری الگوی کاربری مناسب درمصرف زمین شهری، کاملاً روشن مینماید امری که در جریان رشد و گسترش کالبدی شهر سرخ رود این شهر نقش استانی می یابد رعایت نشده و پیامدهای آن مواردی چون رشد لجام گسیخته کالبدی و فضای شهری کمبود مسکن و فضای سبز و تأسیسات و خدمات شهری در پی سیاست های انبوه سازی و کوچک سازی و عدم انطباق ساختار سلسله مراتب خدمات زیر بنای با سازمان فضای، قرار گیری کاربری های ناسازگار با یکدیگر می تواند نشان دهد که الگوی مصرف ما در استفاده از زمین شهری، اصلاح نشده است. اراضی ساحلی سرخ رود ، در شمال شهر سرخ رود و در موقعیت جغرافیایی ۲۷" ۵۲" تا ۲۸" ۵۲" از خط استوا و طول شرقی ۳۹" ۳۶" تا ۴۰" ۳۶" از نصف النهار گرینویچ واقع شده است. منطقه مذکور به دلیل اسقرار در بخش ساحلی، عوارض چشمگیر توپوگرافیک نداشته و سیمای ناهمواری های آن مربوط به پیشروی و پسروی آب دریا و همچنین رسوب گذاری رودخانه های موجود در منطقه است . استقرار در مسیر شاهراه ارتباطی شرق به غرب استان مازندران، برخورداری از فاصله مناسب با سایر شهرهای استان نظیر :ساری ، بابل ، بابلسر و دیگر شهرها از مهمترین ویژگی های منطقه مذکور بوده و از نظر توسعه گردشگری موقعیت مناسبی را برای آن فراهم نموده است.شهر سرخ رود با ۵۳۱۰۰۵۸ مترمربع مساحت به عنوان محدوده فراگیر اراضی ساحلی تعیین شده است.در تعیین محدوده بلافصل معیارهایی مانند ساختار شبکه معابر مؤثر بر سایت و کاربری های عمده مؤثر بر آن و نیز همجواری فضایی تأثیر گذار بوده اند .سطح حوزه بلافصل برابر با ۷۶۳۶۲۹ مترمربع است. در بررسی وضعیت مالکیت اراضی ساحل سرخ رود، هیچگونه مالکیتی که منطقه در محدوده قانونی شهر سرخ رود از جمله خصوصی، دولتی، تعاونی و ... استقرار یافته رویت نگردیده است؛ جز اراضی ساحلی سرخ رود که جزء انفال عمومی آن به حساب می آید و مساحتی بالغ بر ۱۸۹۵۳۲ مترمربع از شهر را شامل می شود. ویلاسازی در این مناطق به قدری وسعت گرفته که سال به سال چهره سبز به واسطه ساخت انبوه ویلاهای جدید ، تغییرات اساسی پیدا می کند.

کاربریِ اراضی ساحلی سرخ رود، در راستای توسعه گردشکری دو وضعیت پیشنهادی و موجود مورد شناخت قرار گرفته است. در وضعیت پیشنهادی، کاربری اراضیِ طرح هادی مصوب شهر سرخ رود و در وضعیت موجود ، کاربری های شناسایی شده از طریق برداشت میدانیِ محدوده مطالعاتی، مورد شناخت و بررسی قرار گرفته اند. منطقه مورد مطالعه به دلیل واقع شدن در محدوده قانونی شهر، مجاورت با دریا و وجود انواع مالکیت در آن، از تنوع قابل توجه کاربری برخوردار است. ساحل یکی از ویژگی های اختصاصی که پتانسیل بسیار زیادی جهت جذب گردشگر در سطح منطقه دارد. اراضی ساحلی سرخ رود ، ساحل وسیع آن است . بر اساس بررسی های انجام شده، این کاربری مساحتی بالغ بر ۱۸۹۵۳۲ مترمربع از محدوده مورد مطالعه را شامل می شو د و غالب برنامه ریزی و طراحی در این محدوده شکل می گیرد. کاربری مسکونی در طول منطقه مساحتی در حدود ۱۴۴۲۸۳ مترمربع را در بر می گیرد. کاربری تجاری مساحتی در حدود ۱۲۳۳ متر مربع را در بر می گیرد. کاربری گردشگری مساحتی در حدود۵۴۱۱ مترمربع را به خود اختصاص داده است. مجموع کاربری

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

پارک و فضای سبز مساحتی در حدود ۴۵۵۷ مترمربع را در برگرفته است .این میزان از فضا "برای منطقه ای که جاذب گردشگر، هم از استان و هم از خارج آن است، نامطلوب به شمار می آید. کاربری بایر و مخروبه مساحتی برابر با ۲۶۳۶۵۹ مترمربع از محدوده پیرامونی اراضی ساحلی سرخ رود را در بر گرفته است .بدان علت که این تحقیق تنها مرتبط با توسعه اراضی ساحلی بوده، نقشی در آن نداشته، اما از آن جهت که اثرگذار بر آن است، کیفیت نامطلوبی به محیط می بخشد. در محدوده پیرامونی اراضی ساحلی سرخ رود ۲۷۹۱۹ مترمربع به مزارع و به باغات اختصاص دارد.در محدوده پیرامونی اراضی ساحلی سرخ رود، ۴۸۰۶۶ مترمربع از فضاهای در حال ساخت قابل مشاهده می باشد و بیشترین مساحت را در میان دیگر کاربری ها به خود اختصاص داده است. ۶۲ مترمربع از فضای مجاور اراضی ساحلی به دکه پلیس اختصاص یافته است که فعالیت منتج از آن برقراری امنیت در سطح منطقه است .کاربری بهداشتی ۱۱۵مترمربع از فضای اطراف محدوده را در برگرفته است. پارکینگ از جمله فضاهایی که در اطراف محدوده اراضی ساحلی سرخ رود به چشم میخورد ، مختص پارک اتومبیل است .در محدوده مورد مطالعه در حدود ۱۶۱۸ متر مربع فضای پارکینگ مشاهده می گردد. نمازخانه در حدود ۶۲ مترمربع اراضی محدوده مورد مطالعه به کاربری نمازخانه اختصاص دارد. از این رو بخشی از اراضی ساحلی سرخ رود به کاربری پره صیادی (شرکت تعاونی ماهیگیران)تعلق داشته و در حدود ۸۱۲۰ متربع از آن را شامل می شود. صنعت تکثیر و پرورش ماهیان در نواحی ساحلی، از جمله کاربری های حائز اهمیت بوده که در اراضی ساحلی سرخ رود به چشم می خورد و حدود ۲۳۱۱۲ متر مربع از آن را به خود اختصاص داده است سهم کاربری گردشگری **۲** ٪ کل سطوح ساحلی شهر سرخ رود می باشد .با ساماندهی این اراضی به صورت جامع کمک به اعمال کاربری های مناسب در آن میتوان از بار مشکلات که شهر سرخ رود است و به الگوی مناسب توسعه شهری جامعه عمل پوشاند .لذا با توجه به اینکه سابقه چنین کار تحقیقی به صورت جامع نبوده است ضروریست به این مهم پرداخته شود. آیا تا چه حدی ساماندهی کاربری اراضی ساحلی شهر سرخ رود می تواند سبب توسعه گردشگری آن شود ؟ اسماعیل شیعه و همکاران(۱۳۸۸) به بررسی تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار، مطالعۀ موردی سواحل شهر رامسر پرداخته و نتایج به دست آمده از تحلیل شاخص های کیفی سواحل شهر رامسر نشان می دهد که در مجموع از میان ۱۷ شاخص، ۷شاخص پایین تر از اندازۀ میانگین بوده است و معادل کیفیت نسبتا مطلوب ارزیابی می شود و ۱۰ شاخص دیگر از اندازۀ میانگین بالاتر بوده و معادل کیفیت نامطلوب ارزیابی می شود. کشوری و همکار(۱۳۸۹) به بررسی کاربرد GIS وTISدر امکان سنجی گردشگری ساحلی، نمونه موردی شهر بابلسر. نتیجه نشان داد که مهم ترین فاکتورهای بسترسازی برای گردشگران ساحلی در بابلسر و برای کاهش هزینه در این زمینه با تاکید بر توسعه پایدار قطب گردشگری ساحلی شهر مذکور، تخصیص بودجه به تکمیل سیستم اطلاعات جغرافیایی شهراست. حمید برقی و همکاران (۱۳۹۱)در پژوهشی بعنوان: برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری در منطقه خلیج فارس(مطالعه موردی : جزیره قشم) به این نتیجه گیری رسیده اند : گردشگری بعنوان ابزاری توانمند امروزه نقش غیر قابل انکاری در تغییر و شکل دهی محیط پیرامون دارد و در نهایت با برنامه ریزی و مدیریت طلایی ، سود سرشاری را عاید منطقه(خرد) و دولت (کلان) نماید با این وجود ایشان برنامه ریزی و مدیریت آینده در جهت محرومیت زدایی منطقه قشم را قابل تامل دانسته است و طی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

ذکر چند نکته اساسی افزایش سرمایه گذاری خصوصی و خارجی در بخش گردشگری با نظارت دولت و ایجاد دهکده های توریستی و تبلیغ جاذبه های گردشگری جزیره را پیشنهاد داده است

در سطح جهانی نیز براین پیجانوسکی و همکاران[۲] در سال های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۲ به تشریح مدل تحول زمین پرداخته و کاربرد آن را در پیش بینی تغییرات زمین مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دادند .همچنین این مدل را با مدل های دیگر مورد مقایسه قرار داده و کارایی فراوان این مدل را که از شبکه های عصبی مصنوعی و سیستم اطلاعات جغرافیایی بهره جسته است، تشریح کردند. آرایا و کابرال(۲۰۱۰)، در پژوهشی تغییرات پوشش اراضی در ستوبال و سیمبرا پرتقال را با هدف تعیین نواحی توسعه یافته اینده تحلیل و مدل سازی کردند .داده های بکار رفته در این پژوهش شامل نقشه موجود پوشش اراضی در سال ۱۹۹۰ و پوشش اراضی مشتق شده از تصاویر ماهواره ای سال ۲۰۰۰ و ۲۰۰٦ م است که بر پایه طبقه بندی شیءگرا موردتوجه قرار گرفت .با استفاده از معیارهای چشم انداز سازی و به کارگیری آنتروپی شانون، مشخص گردید که گرایش توسعه به سوی پراکنده رویی شهری تشدید یافته و تغییرات پوشش اراضی حاکی از تشدید تغییرات اراضی به سود کاربردهای شهری است که به عنوان تهدیدی برای پارک های طبیعی و اراضی کشاورزی تلقی می شوند.

مبانی نظری پژوهش

توسعه گردشگری پایدار[۳]

از توسعه گردشگری پایدار تعریف های متفاوتی ارائه شده است و از آن، به مثابه توسعه درو نزا، توسعه محیط مدار، توسعه معتدل و متوازن، توسعه همه جانبه، توسعه مسئولانه و توسعه جهانگردی خاص نام برده اند. توسعه درون زا، بیشتر بر منابع داخلی تکیه داشته است و توسعه محیط مدار، توجه و تاکید خود را بر محیط می گذارد. توسعه جهانگردی خاص بر این تفکر استوار است که هر منطقه باید با توجه به عوامل مختلف محیطی (مانند محیط فرهنگی، اقتصادی و...) جهانگردی خاص خود و جهانگردان سازگار با فرهنگ خود را داشته باشد. توسعه مسئولانه نیز خود را با توجه به انتظارات و نیازهای جامعه انجام دهد. توسعه متوازن و همه جانبه نیز به تمامی عوامل موجود در جامعه و محیط توجه می کند و سعی بر آن دارد تا با تلفیق تمامی عوامل به انتخابی بهینه، در توسعه دست یابد (الوانی و پیروز بخت، ۱۳۸۵: ۲۱).

گردشگری پایدار شهری

همانگونه که بیان گردید گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می کند.یکی از این الگوهای فضایی گردشگری شهری است. نواحی شهری به علت آنکه جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می‌گردند. شهرهای معمولاً جاذبه‌های متنوع و بزرگی شامل موزه‌ها، بناهای یادبود، تئاترها، استادیوم‌های ورزشی، پارک‌ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطقی با معماری تاریخی و مکان‌هایی مربوط به حوادث مهم با افراد مشهور دارا بوده که این خود گردشگران بسیاری را جذب می‌کند(Timothy,1995,63).

2- Pijanowski
3 - Sustainable tourism development

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

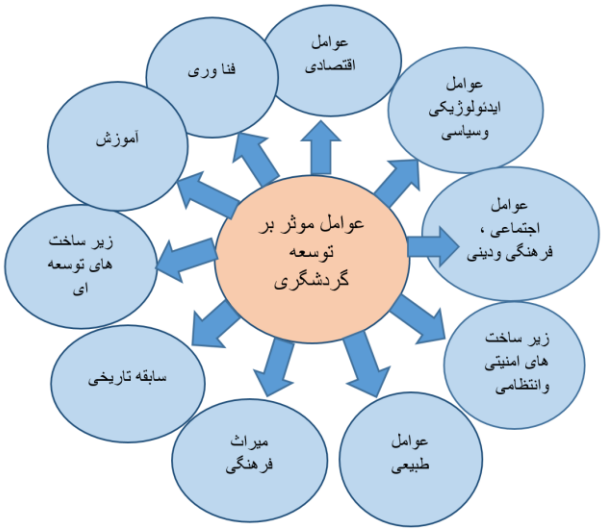

شکل (۱). عوامل مؤثر بر توسعهٔ گردشگری

منبع: (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۷).

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت ، توصیفی – تحلیلی و میدانی است.روش پژوهش پس از جمع آوری اطلاعات میدانی که با استفاده از ابزار پرسشنامه تکمیل شده، با استفاده از نرم افزار SPSS اطلاعات پرداخته شده سپس با استفاده از آزمونهای ((آمار توصیفی و استنباطی)) اقدام به تحلیل روابط بین متغیرها خواهد شد. و همچنین برای نمایش نتایج داده های تحلیلی و توصیفی از نرم افزار Gis و Excel استفاده شده است. در نهایتا در محیط نرم افزار GIS اطلاعات پهنه بندی بهترین مکان برای توسعه گردشگری مورد تحلیل قرار خواهند گرفت.

محدوده مورد مطالعه

سرخ رود یکی از شهرهای استان مازندران ایران است. این شهر مرکز بخش سرخ رود شهرستان محمودآباد است. جمعیت این شهر حدود دوازده هزار نفر است که در ۶ کیلومتری غرب فریدون‌کنار و پانزده کیلومتری شرق محمودآباد در کنار دریای خزر و در انتهای مسیر رودخانه هراز به دریای خزر قرار دارد. شهر سرخ رود با فرمی خطی بر روی ساختار ملی نور- فریدونکنار واقع شده است. سرخ رود در قسمت شرق بواسطه نهر کوچک شیرا به محدوده خدماتی شهر فریدونکنار و در قسمت غرب۱۳ کیلومتر با شهر محمود آباد فاصله دارد. این شهر در موقعیت جغرافیایی ´ ۵۲,°۲۷ تا ´۲۸, ° ۵۲ از خط استوا و طول شرقی ´۳۹, ° ۳۶ تا ´۴۰, °۳۶ از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده است. بر اساس منابع و شواهد تاریخی (وجود تپه های باستانی به نام برزو تپه در جنوب این شهر)، می توان قدمت میانه ای از تاریخ تمدن ایران را برای این منطقه زیستی متصور شد. اما تحول این شهر در گذشته دور چندان مشخص نیست. این کانون تا سال ۱۳۸۰ در قالب چند آبادی – به گونه بطئی- به رشد خویش ادامه می دادند. از سال ۱۳۸۰ به بعد با شکل گیری شهر سرخ رود ،وزرا محله نیز به

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

بافت الحاق شده و امروزه شهر سرخ رود از ترکیب چهار محدوده کالبدی وزرا محله، سرخ رود غربی، سرخ رود شرقی و محدوده ساحلی تشکیل شده است. کالبد شهر در این دوره به طور عمده در دو بخش سکونتی و اقامتی قابل تعریف است که بخش اقامتی، فاقد تعامل لازم با بافت تاریخی و سکونتی شهر می باشد. شهر دارای سه بافت (قدیم ، میانی و جدید) بوده که بافت قدیم و میانی در حوزه سکونتی و بافت جدید را عمدتاً در حوزه اقامتی می توان تبیین کرد. اشکال (۲ و ۳).

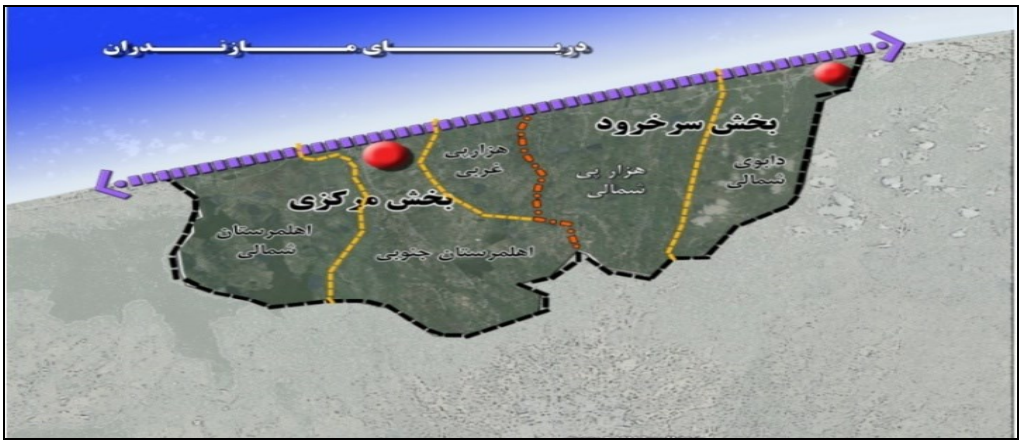

شکل (۲) . نظام تقسیمات سیاسی در سطح شهرستان

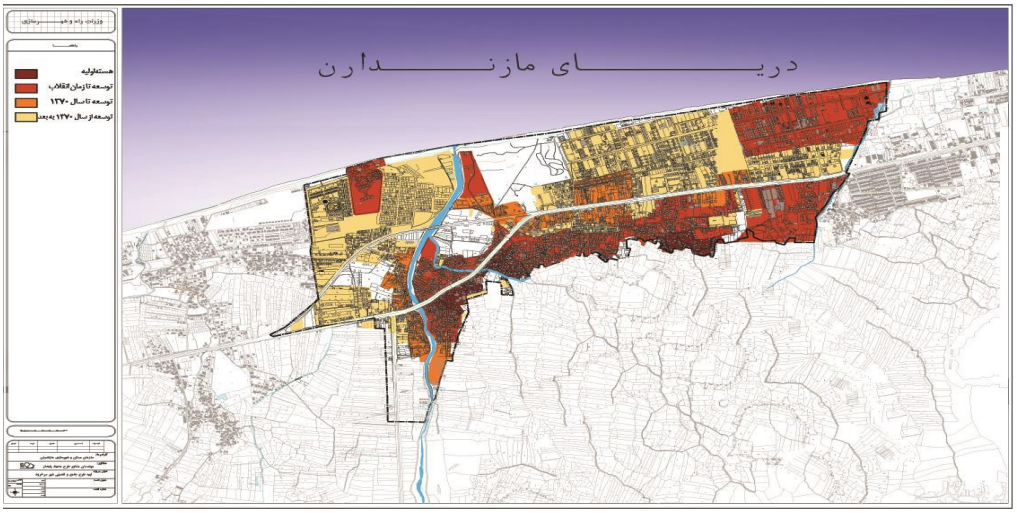

شکل (۳). توسعه ادواری شهر سرخ رود تا سال ۱۳۹۰

نتایج

به منظور سنجش موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهر ساحلی سرخ رود، با استفاده از مدل تحلیل عاملی، ۳۸ متغیر در قالب چهار بُعد توسعه پایدار (اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

مورد آزمون قرار گرفتند. پردازش و تجزیه و تحلیل دادهها با استفاده از برنامه نرمافزاری SPSS در قالب روش آماری تحلیل عاملی انجام شده است.

در این پژوهش به منظور بررسی موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهرهای ساحلی از مؤلفه های اقتصادی، اجتماعی، زیستمحیطی و کالبدی استفاده گردیده است. که بدین منظور تعداد ۳۸ سؤال درقالب طیف لیکرت و به صورت پنج گزینهای (خیلیکم، کم، متوسط، زیاد و خیلیزیاد) طراحی شده است که در ذیل به صورت جداگانه بررسی گردیده اند. جدول(۱).

جدول (۱)موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری

۱	بورس‌بازی و خرید و فروش بی‌رویه زمین و املاک	۲۰	آلودگی محیط زیست
۲	تورم و افزایش عمومی قیمتها	۲۱	آلودگی آبهای جاری
۳	فصلی بودن مشاغل گردشگری	۲۲	تخریب باغات، مزارع و پوشش گیاهی
۴	اختلاف فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان	۲۳	خریب منابع طبیعی در نتیجه توسعه ساخت وسازهای مربوط به گردشگری
۵	برهم خوردن تعادل بین جمعیت بومی و غیر بومی	۲۴	ساخت و سازهای غیراصولی در نوار ساحلی
۶	ناامنی و هرج و مرج ناشی از ورود گردشگر	۲۵	شیوع بیماریهای مسری
۷	مهاجرت از روستاهای پیرامون به شهر	۲۶	سروصدا و آلودگی صوتی
۸	مصرف کننده بودن گردشگر	۲۷	حجم انبوه زباله در اطراف معابر و ساحل
۹	پوشش نامناسب گردشگران و تبعات منفی بر ساکنان	۲۸	هدایت فاضلابهای آلوده سکونتگاههای ساحلی به دریا و رودخانه
۱۰	گسترش تجملگرایی و مصرفگرایی	۲۹	کاهش سطح اراضی قابل کشاورزی در پیرامون شهر
۱۱	به خطر افتادن غنا و اصالت فرهنگی جامعه	۳۰	تلاش برای تغییر کاربری اراضی شهر و افزایش سطح تراکم در ساخت و ساز
۱۲	رشد بیش از حد فصلی جمعیت	۳۱	رشد ناموزون شهر
۱۳	مزاحمتهای ایجاد شده توسط گردشگران برای ساکنین	۳۲	افزایش ساخت و سازهای بیکیفیت
۱۴	از بین رفتن آرامش عمومی جامعه	۳۳	تغییر منفی چشمانداز شهری در اثر افزایش ساخت و ساز بی رویه
۱۵	زدحام و شلوغی شهر در نتیجه توسعه بخش گردشگری	۳۴	توسعه پراکنده بافت شهری
۱۶	افزایش مصرف مشروبات الکلی	۳۵	تخریب بافت سنتی منطقه
۱۷	تجاوز به نوامیس و گردنکشی	۳۶	افزایش ترافیک سواره و پیاده
۱۸	افزایش سرقت و ناامنی	۳۷	فقدان برنامه اصولی، جامع و مطالعات پایهای برای توسعه گردشگری
۱۹	از بین رفتن حریم خصوصی	۳۸	نبود کنترل محلی مناسب در هدایت توسعه بخش گردشگری

همانطور که جدول (۲) نشان میدهد، مقدار KMO موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهرهای ساحلی، برابر با (۰/۶۶۹)و سطح معناداری ۹۹ درصدی را نشان میدهندکه این نتیجه حاکی از همبستگی کامل متغیرهای وارد شده برای تحلیل عاملی است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

جدول (۲). مقدار ضریب KMO موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهر ساحلی سرخ رود

عنوان	KMO	Bart let test	Sig
موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهرهای ساحلی	۰/۶۶۹	۲۵۵۷/۹۷۰	۰/۰۰۰

نتایج به دست آمده از جدول (۳) بیانگر آن است که، موانع و محدودیتهای فراروی گردشگری پایدار در هفت عامل دسته بندی شده است. به طوریکه تهدید محیطی- کالبدی؛ شامل آلودگی محیط زیست، تخریب منابع طبیعی در نتیجه توسعه ساخت وسازها، ساخت و سازهای غیراصولی در نواحی ساحلی، آلودگی صوتی، افزایش ساخت و سازهای بدون مجوز و بی کیفیت، تغییر منفی چشم انداز شهری در اثر افزایش ساخت و سازهای بی رویه، توسعه پراکنده بافت شهری، تخریب بافت سنتی منطقه و افزایش ترافیک سواره و پیاده، با مقدار ویژه ۵/۳۷ درصد و واریانس مقدار ویژه ۱۲/۱۶ درصد به عنوان مهمترین مانع محسوب میگردد و بعد از آن تهدیدات فرهنگی؛ شامل اختلاف فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان، افزایش مصرف مشروبات الکلی و ازبین رفتن حریم خصوصی با ۱۴/۲۶درصد واریانس مقدار ویژه، به عنوان دومین عامل شناخته شده است؛ همچنین عامل سوم و چهارم را، موانع عمومی؛بورس بازی و خرید و فروش بی رویه زمین و املاک، مصرف کننده بودن گردشگر، به خطر افتادن غنا و اصالت فرهنگی جامعه و حجم انبوه زباله در اطراف معابر و ساحل و اقتصادی- اجتماعی؛فصلی بودن مشاغل گردشگری، رشد بیش از حد فصلی جمعیت، ازدحام و شلوغی شهر به ترتیب با ۱۱/۲۶ درصد و ۹/۶۳درصد از واریانس مقدار ویژه تشکیل می دهند. عامل پنجم، تهدید بهداشتی است؛ شیوع امراض مسری که با ۹/۲۳درصد از مقدار ویژه به عنوان عامل پنجم شناخته شده است. چالش اجتماعی- محیطی؛ مزاحمت های ایجاد شده توسط گردشگران برای ساکنین شهری، تجاوز به نوامیس و گردن کشی و آلودگی آبهای جاری با ۷/۷۳ درصد از مقدار ویژه ششمین عامل و عامل تورم اقتصادی - کالبدی؛ تورم و افزایش عمومی قیمتها و رشد ناموزون شهر با ۷/۵۱ درصد از مقدار ویژه هفتمین عامل محدودیت توسعه پایدار گردشگری در شهر سرخ رود می باشد؛ همچنین مؤلفه های بررسی شده در مجموع ۷۵/۷۴درصد از واریانس کل موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری در شهر مورد مطالعه گردیده است .

جدول (۳). موانع توسعه گردشگری سرخ رود

عامل ها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس تجمعی
تهدید محیطی-کالبدی	۵/۳۷	۱۶/۱۲	۱۶/۱۲
تهدیدات فرهنگی	۴/۶۷	۱۴/۲۶	۳۰/۳۸
موانع عمومی	۳/۵۲	۱۱/۲۶	۴۱/۶۴
موانع اقتصادی-اجتماعی	۲/۸۹	۹/۶۳	۵۱/۲۷
تهدیدات بهداشتی	۲/۸۱	۹/۲۳	۶۰/۵
چالشهای اجتماعی-محیطی	۲/۵۶	۷/۷۳	۶۸/۲۳
تورم اقتصادی -کالبدی	۲/۴۸	۷/۵۱	۷۵/۷۴

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

همچنین نتایج جدول (۴)، وضعیت قرارگیری مجموعه متغیرهای مرتبط با موضوع تحقیق یعنی بررسی نقش گردشگری در توسعه پایدار شهرهای ساحلی را نشان داده است. بهطوریکه با توجه به عوامل استخراج شده با فرض واقع شدن متغیرهای دارای بار عاملی بزرگتر از چهار درصد، پس از چرخش عاملها به روش واریماکس و نامگذاری عاملها، در نهایت از ۳۸ متغیر وارد شده به عنوان نقاط قوت یا فرصت و چالش در تحلیل عاملی اکتشافی، ۲۵ متغیر با بار عاملی بالایچهار درصد در عاملهای مورد نظر طبق جدول (۴) طبقه بندی شده اند.

جدول (۴). تعیین موانع و محدودیتهای عمده بهعنوان نقاط ضعف فراروی توسعه پایدار گردشگری در شهرسرخ رود

	ابعاد	متغییرها	بارعاملی
موانع و محدودیت ها	تهدید محیطی - کالبدی	آلودگی محیط زیست	۰/۴۰۰
		تخریب منابع طبیعی در نتیجه توسعه ساخت و سازه	۰/۵۷۰
		ساخت و سازهای غیراصولی در نوارساحلی	۰/۵۴۹
		سروصدا و آلودگی صوتی	۰/۶۱۸
		فزایش ساخت و سازهای بی کیفیت	۰/۶۲۱
		تغییر منفی چشم انداز شهری در اثر افزایش ساخت و ساز بی رویه	۰/۵۱۷
		توسعه پراکنده بافت شهری	۰/۴۲۸
		تخریب بافت سنتی منطقه	۰/۴۳۳
		افزایش ترافیک سواره و پیاده	۰/۵۹۱
	تهدیدات فرهنگی	اختلاف فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان	۰/۴۱۹
		افزایش مصرف مشروبات الکلی	۰/۶۴۸
		از بین رفتن حریم خصوصی	۰/۵۹۹
	موانع عمومی	بورسبازی و خرید و فروش بیرویه زمین و املاک	۰/۵۹۱
		مصرف کننده بودن گردشگر	۰/۵۶۸
		بهخطر افتادن غنا و اصالت فرهنگی جامعه	۰/۷۰۲
		حجم انبوه زباله در اطراف معابر و ساحل	۰/۴۱۳
	موانع اقتصادی - اجتماعی	فصلی بودن مشاغل گردشگری	۰/۶۷۶
		رشد بیش از حد فصلی جمعیت	۰/۷۰۹
		زدحام و شلوغی شهر در نتیجه توسعه بخش گردشگری	۰/۵۱۹
	تهدیدات بهداشتی	شیوع بیماریهای مسری	۰/۷۷۵
	چالش های اجتماعی- محیطی	مزاحمتهای ایجاد شده توسط گردشگران برای ساکنین شهری	۰/۴۳۵
		تجاوز به نوامیس و گردنکش	۰/۶۸۵
		آلودگی آبهای جاری	۰/۶۰۲
	تورم اقتصادی کالبدی	تورم و افزایش عمومی قیمتها	۰/۷۹۲
		رشد ناموزون شهر	۰/۶۵۰

در این قسمت از پژوهش موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری و تأثیر گسترش گردشگری در توسعه پایدار شهر سرخ رود در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی با استفاده از مدل تحلیل عاملی، اندازه گیری و سنجش شد. بطوری که نتایج نشان داد که توسعه گردشگری در شهر سرخ رود از جنبه های متعددی بر توسعه پایدار این شهر اثرگذار است. براساس نتایج آزمون

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

آماری تحلیل عاملی، این اثرات در هفت دسته شامل؛تهدید محیطی- کالبدی، تهدیدات فرهنگی، موانع عمومی، موانع اقتصادی -اجتماعی، تهدیدات بهداشتی، چالش های اجتماعی -محیطی و تورم اقتصادی- کالبدی قرار گرفته است و در حدود ۷۵/۷۴ درصد از واریانس تأثیرات منفی گردشگری بر توسعه پایدار شهر را تبیین نمودندکه در میان آنها عامل تهدید کالبدی- محیطی با ۱۶/۱۲ درصد از مقدار ویژه به عنوان مهمترین مانع شناخته شده است، بعد از آن تهدیدات فرهنگی، موانع عمومی، موانع اقتصادی- اجتماعی، تهدیدات بهداشتی، چالشهای اجتماعی- محیطی و تورم اقتصادی کالبدی به ترتیب با ۱۴/۲۶درصد، درصدو ۱۱/۲۶ ،درصد۹/۶۳،درصد۹،۲۳ ،درصد۷/۷۳ درصد و ۷/۵۱ درصد واریانس مقدار ویژه عاملهای دوم تا هفتم را تبیین می کنند؛ همچنین نتایج حاصل از چرخش عاملها به روش واریماکس نشان می دهد که از ۳۸ متغیر وارد شده در تحلیل عاملی اکتشافی تنها ۲۵ متغیر که دارای بار عاملی بالای چهار درصد بوده باقی ماندهاند و بصورت جدا در هفت عامل طبقه بندی شدهاند. به طوری که تهدید زیست محیطی : (آلودگی محیط زیست، تخریب منابع طبیعی در نتیجه ی توسعه ی ساخت و سازها، ساخت و سازهای غیر اصولی در نواحی ساحلی، آلودگی صوتی، افزایش ساخت و سازهای بدون مجوز و بی کیفیت، تغییر منفی چشم انداز شهری در ااثر افزایش ساخت و سازهای بیرویه، توسعه پراکندگی بافت شهری، تخریب بافت سنتی منطقه و افزایش ترافیک سواره و پیاده)، با مقدار ویژه (۵/۳۷) و درصد واریانس مقدار ویژه ((۱۶/۱۲) به عنوان مهمترین مانع محسوب می گردد.

نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی موثر بر گردشگری مناطق ساحلی سرخ رود

برای سازماندهی و طبقه بندی عوامل داخلی در دو مقوله نقاط قوت و ضعف، به منظور ارزیابی روش مدیریت و واکنش سیستم به این عوامل خاص، باتوجه به اهمیت مورد انتظار آنها در گردشگری مناطق ساحلی سرخ رود، بررسی شدند و ضرایب تاثیر آنها به تفکیک در جدول زیر تعیین گردیدند. بر اساس نتایج این جدول، نقاط ضعف بیش از نقاط قوت ارزیابی شده است. این ماتریس شامل چهار ستون است، در ستون اول عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) فهرست می شوند. سپس در ستون دوم با توجه به میزان اهمیت و عادی بودن قوت ها و ضف ها به ترتیب رتبه ۴ یا ۳ (به قوت ها) و رتبه ۲ یا ۱ (به ضعف ها) اختصاص پیدا می کند. در ستون سوم با توجه به اهمیت و حساسیت، ضریب اهمیتی بین صفر تا یک به آن عامل تعلق می‌گیرد (باتوجه به نظر کارشناسان در روش دلفی). در ستون چهارم رتبه ستون دوم و ضرایب ستون سوم در هم ضرب می‌شوند تا امتیاز نهایی آن عامل (قوت یا ضعف) مشخص شود. چنانچه جمع کل امتیازات نهایی در این ماتریس بیش از ۲/۵ باشد، به این معنی است که طبق پیش بینی های به عمل آمده، قوت‌های پیش رو بر ضعف ها غلبه خواهد داشت و اگر این امتیاز کمتر از ۲/۵ باشد، نشاندهنده غلبه ضعف ها بر قوت ها است (کاظمی و همکاران، ۵۲:۱۳۹۲). بر اساس جدول(۵) امتیاز وزنی عوامل داخلی (۲/۵۹) که بیشتر از ۲/۵ بوده و نشاندهنده غلبه نقاط قوت بر نقاط ضعف است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

جدول (۵) ماتریس نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری مناطق ساحلی سرخ رود

عنوان	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
نقاط قوت			
نزدیکی به دریا و جنگل	۰/۱۰	۴	۰/۴۰
پتانسیل بالای جاذبه های گردشگری در منطقه ساحلی	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
نزدیکی راه زمینی به پایتخت در میان شهرهای ساحلی	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
وجود فروشگاه های زنجیره ای متعدد	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
وجود اراضی قابل توسعه در دورن	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
عدم فرسودگی بافت های درونی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
نقاط ضعف			
نبود مدیریت کارآمد	۰/۱۰	۲	۰/۲۰
نبود نیروی اجرایی مناسب	۰/۰۹	۲	۰/۱۸
آلودگی محیط زیست	۰/۰۷	۱	۰/۰۷
نبود نظارت کافی بر دستگاه های اجرایی	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
کمبود بودجه	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
نبود زیرساخت های مناسب	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
برخورد نامناسب شهروندان با گردشگران به ئیژه عدم رعایت قیمت ها	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
برخورد نامناسب عوامل اجرایی با گردشگران	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
ضعف وجود کاریهای توسعه‌ای در مراتب فضایی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
جمع			

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

این ماتریس شامل چهار ستون می باشد، در ستون اول عوامل خارجی که بر مناسب سازی فضا برای معلولین می باشند، در قالب فرصت ها و تهدیدها فهرست شده اند. سپس در ستون دوم با توجه میزان کلیدی یا عادی بودن عوامل فرصت ها و تهدیدها به ترتیب رتبه ۴ یا ۳ (به فرصت ها) و رتبه ۲ یا ۱ (به تهدیدها) اختصاص پیدا می کند. در ستون سوم با توجه به اهمیت و حساسیت ضریب اهمیتی بین صفر تا یک به آن عامل تعلق می گیرد (با توجه به نظر کارشناسان در روش دلفی). در ستون چهارم رتبه ستون دوم و ضزایب ستون سوم در هم ضرب می شوند تا امتیاز نهایی آن عامل (فرصت ها و تهدیدها) مشخص شود.

چنانچه جمع کل امتیازات نهایی در این ماتریس بیش از ۲/۵ باشد، به این معنی است که طبق پیش بینی های به عمل آمده، فرصت های پیش رو بر تهدیدها غلبه خواهد داشت و اگر این امتیاز کمتر از ۲/۵ باشد، نشاندهنده غلبه تهدیدها بر فرصت ها است (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲).

بر اساس جدول(۶) امتیاز وزنی عوامل خارجی (۳/۲۱) که بیشتر از ۲/۵ بوده و نشان دهنده غلبه فرصت ها بر تهدیدها است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

جدول (۶). ماتریس فرصتها و تهدیدهای توسعه گردشگری مناطق ساحلی سرخ رود

عنوان	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
فرصت ها			
توسعه آبزی پروری	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
ایجاد کلوپ های دریایی	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
ایجاد کمپهای جنگلی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
ایجاد تله کابین	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
گسترش هماهنگیهای بین بخشی	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
حمایت از بخش خصوصی در ایجاد مجتمع های گردشگری	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
حمایت از سرمایه گذاری خارجی	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
احداث آزادراه تهران شمال	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
مجاورت با دریای خزر و امکان بهره برداری از فضاهای اطراف آن در جهت ساماندهی فضاهای تفریحی- گردشگری شهر	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
-امکان توسعه شبکه دسترسی در محور ساحلی در جهت بهره گیری از قابلیت ها	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
تهدیدها			
مشکلات بهداشتی ناشی از عدم مدیریت پسماندها	۰/۱۰	۲	۰/۲۰
از بین بردن بوم سامانه های جنگلی	۰/۰۹	۲	۰/۱۸
ساخت و ساز بیرویه در حریم ساحل	۰/۰۹	۱	۰/۰۹
نبود نظارت کافی بر دستگاه های اجرایی	۰/۰۷	۱	۰/۰۷
ماهیگیری بی رویه و فشار بر ذخایر دریایی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
عدم احداث سیستم فاضلاب شهری	۰/۰۷	۲	۰/۱۴
وجود محدودیت و موانع در توسعه کالبدی شهر در بخش های شنالی، جنوبی و شرقی	۰/۰۸	۱	۰/۰۸
جمع			

در این مرحله امتیاز وزنی کل ماتریس عوامل داخلی و امتیاز وزنی کل ماتریس عوامل خارجی را استخراج می کنیم. در جدول ارزیابی ماتریس عوامل داخلی (قوت ها و ضعف ها)، نمره وزن کل بدست آمده برابر با ۲/۵۹ و نمره وزن کل ماتریس خارجی (فرصت ها و تهدید ها) برابر با ۳/۲۱است. سپس آن ها را در محور X وY رسم می کنیم تا موقعیت را با توجه به تمامی عوامل به ما در شکل زیر نشان دهد. با توجه به نتایج به دست آمده، راهبردهای توسعه گردشگری سرخ رود در موقعیت تهاجمی قرار دارد. بایستی با توجه به بهبود نقاط قوت و استفاده بهینه از فرصت ها شرایط را کنترل کرد تا بتوانیم در امر توسعه گردشگری به شکوفایی برسیم. شکل(۴).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

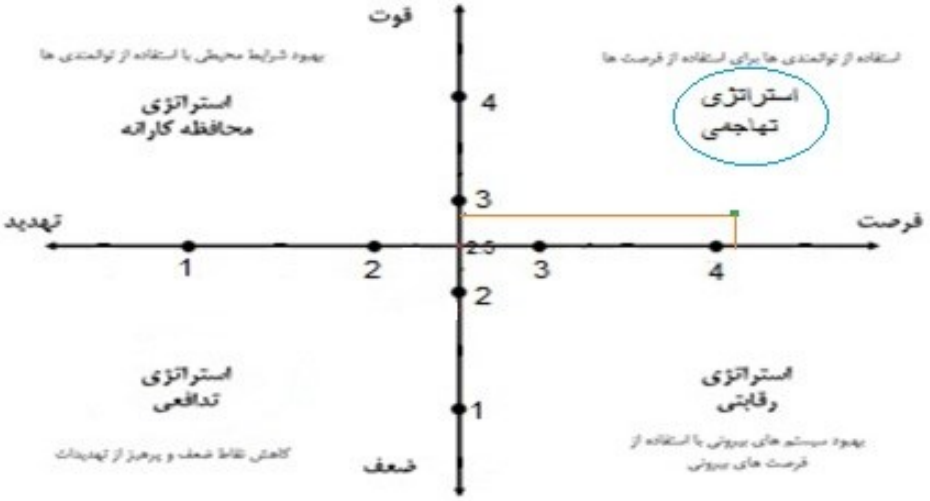

شکل (۴). موقعیت راهبردهای توسعه گردشگری با توجه ماتریس داخلی/خارجی

گردشگری از جمله فعالیت-هایی است که با گسترش شهرنشینی و افزایش مشاغل صنعتی و اداری روندی رو به رشد دارد. پدیده‌ی گردشگری نیز همچون سایر پدیده های فضایی مرتبط بین فعالیت‌های انسانی و محیط جغرافیایی می‌تواند در ابعاد مختلف دارای پیامدهای مثبت یا منفی باشد؛ لذا در این پژوهش موانع و محدودیتهای توسعه پایدار گردشگری و تأثیر گسترش گردشگری در توسعه پایدار شهر سرخ رود در چهار ُبعد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی با استفاده از مدل تحلیل عاملی، اندازه گیری و سنجش شد. بطوری که نتایج نشان داد که توسعه گردشگری در شهر سرخ رود از جنبه های متعددی بر توسعه پایدار این شهر اثرگذار است. بر اساس نتایج آزمون آماری تحلیل عاملی، این اثرات در هفت دسته شامل؛ تهدید محیطی- کالبدی، تهدیدات فرهنگی، موانع عمومی، موانع اقتصادی -اجتماعی، تهدیدات بهداشتی، چالش های اجتماعی -محیطی و تورم اقتصادی- کالبدی قرار گرفته است و در حدود ۷۵/۷۴درصد از واریانس تأثیرات منفی گردشگری بر توسعه پایدار شهر سرخ رود را تبیین نمودندکه در میان آنها عامل تهدید کالبدی- محیطی با ۱۶/۱۲ درصد از مقدار ویژه به عنوان مهمترین مانع شناخته شده است، بعد از آن تهدیدات فرهنگی، موانع عمومی، موانع اقتصادی- اجتماعی، تهدیدات بهداشتی، چالشهای اجتماعی- محیطی و تورم اقتصادی کالبدی به ترتیب با ۱۴/۲۶ ، ۱۱/۲۶ ، ۹/۶۳ ، ۹/۲۳ ، ۷/۷۳و ۷/۵۱ درصد واریانس مقدار ویژه عامل های دوم تا هفتم را تبیین می کنند؛ همچنین نتایج حاصل از چرخش عامل ها به روش واریماکس نشان میدهد که از ۳۸ متغیر وارد شده در تحلیل عاملی اکتشافی تنها ۲۵ متغیر که دارای بار عاملی بالای چهار درصد بوده باقی مانده اند و بصورت جدا در هفت عامل طبقه بندی شده اند. به طوری که تهدید زست محیطی : (آلودگی محیط زیست، تخریب منابع طبیعی در نتیجه ی توسعه ی ساخت و سازها، ساخت و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

سازهای غیر اصولی در نواحی ساحلی، آلـودگی صـوتی، افـزایش سـاخت و سازهای بدون مجوز و بی کیفیت، تغییر منفـی چشـم انداز شهری در اثر افزایش ساخت و سازهای بی رویـه، توسعه پراکندگی بافت شـهری، تخریـب بافـت سـنتی منطقه و افزایش ترافیک سواره و پیاده)، با مقدار ویـژه (۵/۳۷) و درصـد واریـانس مقـدار ویـژه (۱۶/۱۲) بـه عنوان مهمترین مانع محسوب میگردد. طبق نتایج موانع محیطـی- کالبـدی مهـمتـرین و اصلیترین مانع در راستای پایداری توسعه گردشـگری در شهر سرخ رود می باشد.

نتیجه گیری

نتایج این تحقیق نشان می دهد که از دیدگاه نیمی از مسئولین و کارشناسان دولتی، گسترش صنعت گردشگری از یک سو سبب رونق اقتصادی منطقه و از سوی دیگر سبب کاهش امنیت منطقه و آلودگی محیط زیست است. بنابراین در شرایط کنونی انگیزشی برای گسترش صنعت توریسم برای مدیران دولتی وجود ندارد. لازم است کارگاه‌های آموزشی برای مجموعه ادارات دولتی درگیر در صنعت توریسم برگزار شود و این مفهوم نهادینه گردد که گردشگر دلیل و انگیزه‌ای برای کاهش امنیت منطقه نداشته و این تفکر در بدنه کارشناسی دولت اصلاح گردد که بتوان آنها را همسو با برنامه‌های توسعه توریسم نمود. با این حال نگرانی آنها برای آلودگی محیط زیست قابل توجه است و با استقرار امکانات جمع آوری پسماندها و تابلوها و تراکت های آموزشی و تبلیغاتی می توان این بخش از مجموعه ادارات دولتی درگیر در امور گردشگری را هم جهت با برنامه های توسعه گردشگری نمود.

۸۸/۵ درصد از کارشناسان و مسوولین امور گردشگری توسعه امکانات اقامتی، ساماندهی سواحل، توسعه مراکز تفریحی، توسعه اطلاع رسانی و افزایش امنیت منطقه را از ملزومات توسعه گردشگری دانسته اند. واگذاری طرحهای فوق به بخش خصوصی و حمایت از بخش خصوصی و سرمایه گذاران و ایجاد نوعی بازار رقابتی برای عرضه خدمات به گردشگران می تواند از برنامه های مهم توسعه گردشگری محسوب شود. تامین امنیت گردشگران و توسعه مراکز تفریحی از اولویت های اجرایی محسوب می شود. انتظار بخش دولتی از گردشگران رعایت قوانین است، که لازم است به صورت پوسترهای تبلیغاتی متن قوانین و رفتارهای مورد انتظار با جزئیات کامل به گردشگران آموزش داده شود یا دوره های آموزشی پیش‌بینی کنند. میزان آشنایی مجموعه دولتی با محیط زیست و حفاظت آن متوسط است که منجر به عدم وجود برنامه -های منسجم حفاظت محیط زیست و جلوگیری از آلودگی آن می -شود. از نظر مجموعه ادارات دولتی مرتبط با محیط زیست مهمترین نقطه ضعف موجود در توسعه برنامه های گردشگری نبود جاده و امکانات کافی است. این مجموعه همچنین سایر سازمان -های دولتی و همچنین مردم را مسئول حفاظت محیط زیست می‌دانند. جاده سازی، تخریب جنگلها، آلودگی محیط زیست نیز از عوامل اصلی تهدید کننده تنوع زیستی به شمار می‌آیند. یکپارچه نمودن ذینفعان در یک سیستم بوم شناختی اجتماعی که بتواند خطر جریان های دریایی، سونامی و طوفان را کاهش دهد و یا پس از وقوع خسارات وارده را جبران نماید. از ارکان برنامه ریزی گردشگری پایدار به شمار میرود. تعیین شاخص های گردشگری پایدار از اصول مهم برنامه ریزی است. بنابراین در برنامه ریزی برای توسعه گردشگری پایدار در مناطق ساحلی باید یک طرح جامع مدیریتی اتخاذ نمود. لازم است این طرح جامع، تهدیدهای ممکن و

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

فرصتهای گسترش صنعت گردشگری را به دقت بررسی و توصیف کند. بر اساس اطلاعات موجود در زمینه های قانونی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی دیدگاهی برای گسترش صنعت گردشگری شکل دهد و این دیدگاه دربرگیرنده یک دوره زمانی مشخص باشد. از آنجا که توانمندسازی ساکنین از طریق ایجاد فعالیت های مکمل نظیر خدماتی می تواند با افزایش درآمد خانوارها، ایجاد اشتغال و تشویق تولید محصولات کشاورزی و صنایع بومی و دستی، به عنوان راهکاری برای بهبود رشد اقتصادی و اجتماعی در سطح شهر باشد، می بایست در فرایند برنامه ریزی توسعه مورد توجه قرار گیرد. در این میان تأثیرات مثبت و منفی احتمالی گسترش گردشگری در نواحی میزبان، باید در انتخاب نوع رویکرد به توسعه گردشگری شهری تأثیرگذار باشد. با توجه به افول بخش کشاورزی در اقتصاد نواحی شمالی ایران که افزایش مهاجرت ها و کاهش کیفیت زندگی در شهرها و روستا را به همراه دارد، جهت بهره مندی این نواحی از منابع و پتانسیل های طبیعی می بایست در قالب چشماندازی جامع و در رویکردی استراتژیک، به برنامه ریزی فرایند توسعه گردشگری شهری و روستایی در ایران پرداخته شود. در رویکردهای راهبردی به گردشگری، با شناسایی نقاط ضعف و قوت تلاش می شود تا از دل تهدیدهای موجود، فرصت هایی برای بهبود ساختار اجتماعی و اقتصادی جوامع میزبان فراهم آید. بر این اساس ضروری می نماید که در قالب ارزیابی و مکان گزینی مناطق توریسم پذیر، با شناسایی تأثیرات مثبت و تبعات منفی در قالب تحلیل عوامل راهبردی، به بازبینی شرایط خاص شهرهای شمالی در ایران پرداخت تا بیشترین میزان کارآمدی در نتایج توسعه توریسم میسر گردد. علاوه بر این، با توجه به گسترش روزافزون وسایل نقلیه موتوری و صنایع آلاینده در شهرهای ما ضروری به نظر می رسد که در فرایند توسعه گردشگری، حفاظت و نگهداشت محیطزیست، استفاده بهینه و متعادل از منابع طبیعی و دارایی های طبیعی شهرها مورد توجه باشد تا در قالب توسعه پایدار شهری، ضمن پاسداشت حقوق آیندگان از مواهب طبیعی شهر و روستاهای پیرامون آن، امکان بهبود کیفیت زندگی و معیشت پایدار شهروندان نیز تحقق یابد. به همین دلیل هرگونه مداخله در ساختار شهرها برای هرگونه برنامه ریزی و طرحریزی که توریسم نیز یکی از اشکال آن می باشد، باید با افزایش آگاهی مردم محلی، مشارکت سازی و دخیل کردن شهروندان در فرایند گردشگری شهری به عنوان ذی نفعان اصلی پروژه، مورد توجه باشد. در ضمن، وجود حمایت سازمانهای دولتی و تصویب بودجه های لازم برای توریسم امری اساسی است، چرا که علاوه بر گسترش صنعت توریسم شهری، بهبود زیرساخت ها و تعادل در ارائه خدمات و تسهیلات رفاهی را به همراه دارد.

در این مدل با استفاده از جدول های تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی و ترکیب آنها، مهم ترین عوامل راهبردی تاثیرگذار بر گردشگری مناطق ساحلی سرخ رود در جدول (۷) خلاصه شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

جدول (۷). تجزیه و تحلیل عوامل راهبردی

اولویت	راهبرد	امتیاز
۱	بازنگری و تدقیق قوانین گردشگری	۳/۱۸
۲	توسعه زیرساخت های مرتبط با امور گردشگری	۲/۸۲
۳	عدم صدور مجوز ساخت وساز در حریم ساحل و نظارت دقیق و جدی بر آن	۲/۷۳
۴	توسعه هم زمان گردشگری پایدار ساحلی و دریایی	۲/۵۲
۵	اعطای تسهیلات و حمایت از بخش خصوصی جهت احداث و بالابردن کیفیت مجتمع های گردشگری	۲/۱۳
۶	مدیریت پسماندها و پساب ها در مناطق ساحلی	۲/۷۸
۷	اختصاص بودجه کافی جهت حمایت از صنعت گردشگری	۱/۶۲
۸	برنامه های منسجم حفاظت از جنگلها	۱/۵۸
۹	تبدیل منطقه ساحلی نوشهر با توجه به پتانسیل موجود، بندرگاه و فرودگاه به منطقه آزاد تجاری	۱/۵۳
۱۰	بستر سازی جهت جذب سرمایه گذاری خارجی	۱/۵۴
۱۱	تقویت گشت های ساحلی و برخورد با ماهیگیری غیر مجاز	۱/۳۸
۱۲	احداث باشگاههای ورزشی و تفریحی دریایی و جنگلی	۱/۱۲
۱۳	به کارگیری افراد متخصص در راس امور مدیریتی و اجرایی	۰/۹۵
۱۴	احداث استخرهای پرورش آبزیان در دریا	۰/۸۴
۱۵	تبلیغات، ارتقای فرهنگ گردشگری و آموزش رفتار با گردشگران به شهروندان	۰/۷۸
۱۶	به وجود آوردن یک سازمان یا نهاد حمایتی جهت هماهنگی سازمانهای مرتبط با گردشگری	۰/۷۷
۱۷	آموزش کارکنان دولت جهت ارتقای فرهنگ رفتار با گردشگران	۰/۵۰

طرح های موضوعی – موضعی پیشنهادی شهر سرخ رود بر پایه مزیت های موقعیتی و با توجه به نقش تعیین شده برای آن عبارتند از : (شکل(۵).

۱- ساماندهی محور ساحلی
۲- احداث مجموعه تفریحی –گردشگری مرکز شهر با ریکرد تفرجی
۳- ساماندهی محور آبراهه ای - رودخانه ای هراز
۴- طرح احداث عناصر تولیدی - پشتیبانی خدمات گردشگری در حریم شهر (قسمت جنوبی شهر)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

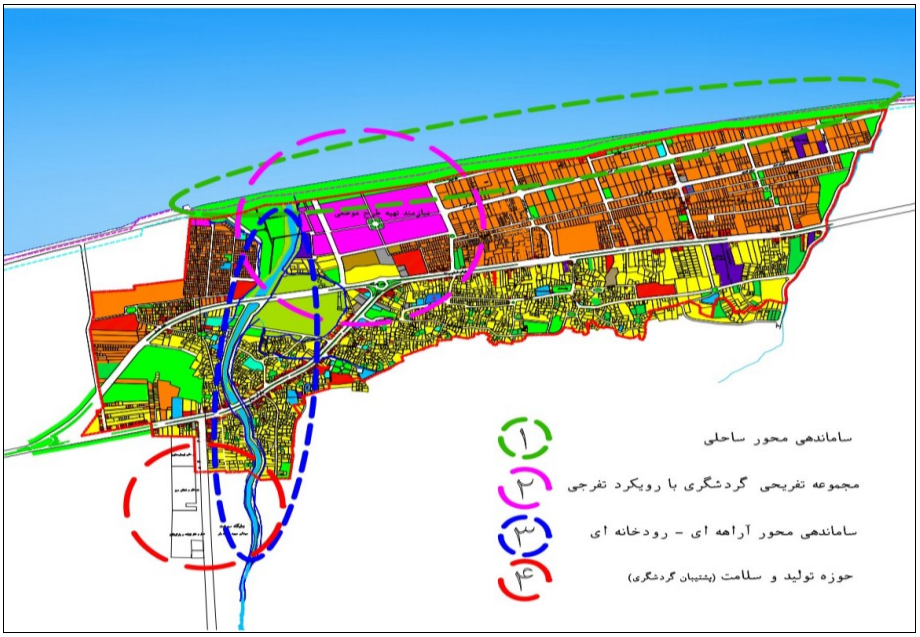

شکل(۵). طرح های پیشنهادی شهر سرخ رود بر پایه مزیت های موقعیتی

منابع

ابراهیم زاده، عیسی و عبدالرضا مجیر اردکانی .(۱۳۸۵). **ارزیابی کاربری اراضی شهری اردکان**، مجله جغرافیا و توسعه ۴(۷): ۵۵-۶۸.

ابراهیم زاده، عیسی؛ بذرافشان، جواد و حبیب زادۀ لمسو، کاظم . (۱۳۸۹)، **تحلیل و ارزیابی کاربری اراضی روستا - شهرهای کوچک در ایران با مطالۀ موردی :خوشرودپی بابل، استفاده از GIS**، مجلۀ مطالعات و پژوهش ها ی شهر ی و منطقه ای،۲(۵): ۱۳۸-۱۱۱.

افتخاری، جواد (۱۳۸۰) . **برنامه ریزی و ساماندهی کاربری اراضی محله قلهک تهران**، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه علم و صنعت، تهران.

الوانی، سید مهدی؛ پیروزبخت، معصومه ،(۱۳۸۵). **فرایند مدیریت جهانگردی**، دفتر پژوهشهای فرهنگی. تهران.

براری، معصومه و همکاران، (۱۳۹۴)، **بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری ساحلی (نمونه موردی : شهرستان ساری)**، همایش ملی گردشگری پایدار با رویکرد گردشگری ورزشی، سلامت و محیط زیست، مهرماه ۱۳۹۴ .

پور اصغری، فرزام، (۱۳۸۷)، **راهبردهای توسعه پایدار در بخش نواحی ساحلی**، سایت محیط زیست کیش.

پور محمدی، محمد رضا. (۱۳۸۸). **برنامه ریزی کاربری اراضی شهری**، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت) ، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

پورمحمدی، محمد رضا، (۱۳۸۶). **برنامه ریزی کاربری اراضی شهری**، انتشارات سمت.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

جابری ، مریم ؛ یوسف زاده، حسین، (۱۳۸۴)، **ارزیابی تغییرات خط سواحل دریای خزر با استفاده از RS و GIS** ، ششمین همایش علوم و فنون دریایی.

حبیبی، سید محسن و مسائلی، صدیقه (۱۳۷۸)، **سرانه کاربری های شهرسازی و معماری**، وزارت مسکن و شهر سازی، تهران.

رضویان، محمدتقی، (۱۳۸۱). **برنامه ریزی کاریری اراضی شهری**، انتشارات منشی.

رهنمایی، محمدتقی و حسینی، شاه پروانه (۱۳۸۳). **فرایند برنامه ریزی شهری ایران**، چاپ او ل، انتشارات سمت، تهران.

زیاری، کرامت اله، (۱۳۸۶). **برنامه ریزی کاربری اراضی شهری**، نشر دانشگاه یزد.

سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان مازندران (۱۳۹۲)، **آمار اولیه جمعیت آبادی های شهرستان محمود آباد**، سرخ رود .

سعیدنیا، احمد (۱۳۸۳)، **کاربری زمین شهری، کتاب سبز راهنمای شهرداریها**، جلد دوم، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیار یهای کشور، چاپ سوم، تهران.

شعبانی فرد، محمد؛ پوراحمد، احمد؛ حسینی، علی؛ رشیدی، مصطفی. (۱۳۸۸). **بررسی سنجش ظرفیت پذیرش گردشگری شهری و مدل سازی شهرهای گردشگری پایدار از بعد کالبدی نمونه موردی منطقه ۱۲ تهران**، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۹ (۹): ۴۷-۷۴

شیعه،اسماعیل(۱۳۸۹)، **تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار، مطالعهٔ موردی سواحل شهر رامسر**، مهماری و شهرسازی آرمانشهر ، ۳ (۵): ۱۵۵-۱۶۷.

صابری فر، رستم (۱۳۷۸)، **نقد و تحلیل برنامه ریزی کاربری اراضی شهری مشهد**، پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

ضرابی، اصغر؛ غلامی بیمرغ، یونس و موسوی، سید علی(۱۳۸۸)، **بررسی کاربری اراضی شهر نورآباد ممسنی با استفاده از سیستم اطلاعاتجغرافیایی**(GIS)، مجلهٔ مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، ۱(۱):۵۰-۲۵.

طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی کشور اداره مهندسی سواحل و بنادر، معاونت فنی و مهندسی، وزارت راه و ترابری، گزارش برایند، (۱۳۸۸)، طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی کشور مطالعات.

عبدی لاریمی، سید حسین(۱۳۹۱)، **بررسی قابلیت هاو تنگناههای گردشگری ساحلی در شهرستان جویبار**، پایان نامه کارشناسی ارشد.

کارویانی، شعبان(۱۳۹۲)، **بررسی قابلیت ها و تنگنا های گردشگری ساحلی در شهرستان بندرگز** . پایان نامه کارشناسی ارشد.

کشوری، بهاره، تیموری، پرویز،(۱۳۸۹)، **کاربرد GIS و TIS در امکان سنجی گردشگری ساحلی، نمونه موردی: شهر بابلسر**، فصلنامه علمی-پژوهشی جغرافیای انسانی، ۲(۴): ۷۷-۷۶.

مهدی زاده، جواد(۱۳۷۹)، **سرانه ی کاربری های خدمات شهری**، جلد اول، مطالعات نظری و تجارب جهانی، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری، تهران.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]
[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

مهندسین مشاور طرح محیط پایدار ،(۱۳۹۴). **طرح توسعه و عمران (جامع) و تفصیلی شهر سرخ رود** : کارفرما اداره کل مسکن و شهر سازی استان مازندران ، اسفند ۱۳۹۴ .

مهندسین مشاور مازند طرح ،(۱۳۹۳) **برنامه ریزی و طراحی اراضی ساحلی شهر سرخ رود**: کار فرما شهرداری سرخ رود ، زمستان ۱۳۹۳ .

میرکتولی، جعفر، حیسنی، علی، رضایی نیا، حسن و نشاط، عبدالحمید. (۱۳۹۱)، **آشکار سازی تغییرات پوششی و کاربردی اراضی با رویکرد به مجموعه های فازی مطالعه موردی :شهر گرگان**، پژوهش های جغرافیای انسانی، ۷۹ : ۵۴ -۳۳ .

Aarthi Sridhar. (2003). **the coastal regulation zone notification**. 1991 Consolidated version. Ashoka Trust for Research in Ecology and the Environment, Bangalore.

Aditor: J D Simm, A H Brampton, N W Beech, J S Brooke. 1996. Beach management manual. CIRIA. - Report 153

B. Herbich Johan.1999. **Handbook of Coastal Engineering**. Copyright by McGraw-Hill Companies.

Barton, Hugh; Grant, Marcus; Guise, Richard (2003), **Shaping Neighborhoods- a Guide for Health,** Sustainability and Vitality, Spon press- Taylor & Francis Group, London.

Bosselman, F.P., C.A. Peterson, and C. McCarthy. (1999). **Managing Tourism Growth**: Issues and Applications.Island Press: Washington, DC.

Breton, Richard. 1981. **The Ethhnic Community as aResource in Relation to Group problems**, Toronto.

Budthimedhee K., Li J., George R. V.; Planning. (2002). **A snapshot of the literature on using the World Wide Web in urban planning;** Journal of Planning Literature, 17 (2), 227-246.

Castells M.; (1997). **The rise of the networked society**; Oxford: Blackwell.

Chakrabarty, B. K. (2001), **Urban Management: Concepts, Principles**, Techniques and Education, Cities, 18(5): 331-345.

Chapin F. S., Kaiser E. (1978). **Urban land use planning**; Illinois University Press, Illinois.

Chapin, F, Stuart, Jr. (1965), **Urban Land Use Planning, Second edition**, Board of trustees of the University of Illionois, Urbana.

Christie, I. and D. Crompton. (2008). **Tourism in Africa: Main Report (Draft).** The World Bank: Washington,

Delitheou V., Vinieratou M. and Touri M. (2010). **The contribution of public and private investments to the growth of conference tourism in Greece.** Management Research and Practice, 2(2): 165-178.

Dieberger A., Frank A. U ;(1998). **A city metaphor to support navigation in Complex Information Spaces,** Information Technology Division, Emory University, Atlanta.

Farmmer & Gibb, 1979. **LandUse planning ,Introduction of Urban Planning byCatanes& Snyder,** Mcgraw.

Graham S., Aurigi A.; (1997). **Virtual cities, social polarization and the crisis in Urban Public Space;** Journal of Urban Technology, 4(1), 19–52,

Held D. ;(2000**). A globalizing world? Culture, economics**, politics; Routledge, London.

Hill S.; (1998). **The tragedy of technology**"; Pluto: London.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]

[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]

-Hoses, K. Stiven, (2000), **planning for City of New Berlin**, University of Wisconsin, Madison press.

J D Simm, A H Brampton, N W Beech, J S Brooke. (1996). **Beach Management Manual. CIRIA. Report 153. U.S. Army Corps of Engineers.1984**. Shore Protection Manual (volume1). Washington, DC.

J. B. Herbich.1999. **Hand book of coastal Engineering**; by Mc Graw – Hill.

Jiang, J. (2008). **Evaluation of the Potential of Ecotourism to the Contribute to LocalSustainable Development: A Case Study of Tengtou Village**, China, Massey University, New Zealand. 23p.

John Gibson. (1999). **legal and regulatory bodies: appropriateness to integrated coastal zone management,** contract b5 - 500 / 97 / 000597 / mar /d2 final report.

Littman, Tod (2005**), Land Use Impacts on Transport: How Land Use Factors Affect Travel Behavior,** Victoria Transport Policy Institute, www.vtpi.org.

Mitra A., Watts E. ;(2002). **Theorizing cyberspace: The idea of the internet discourse**; New Media and Society, 4: 479- 498.

R.G. Dean, R.A.Dalrymple.1984. **Water Mechanics for Engineering and Seientists by Prentice- H**all.

U. S. Army Corps of Engineers. 1984. **Shore Protection Manual** (volume1) Washington, DC.

Urry J.; Global complexity; Cambridge: Polity Press, (2003). **Waddell P., Borning A.; A case study in digital government: Developing and applying urbanism, a System for Simulating Urban Land Use, Transportation and Environmental Impacts**, Social Science Computer Review. 22(1), 27-51.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1399.20.57.14.7]

[DOI: 10.29252/jgs.20.57.125]